

בין ספרים חדשים

העת המוקדשים לחקר היצירה היהודית, האנתולוגיות על השירה העברית (והיידיש) בתרגום אנגלי וספרי השירה הדו-לשוניים ועוד. בין המאמרים (באנגלית) שנכללו בקובץ הם: על ספרים עברים עתיקים – **ישראל מהלמן** (תרגום פרק מספרו "גנוזות ספרים" שהופיע ב־1976) עשור של חקר המקרא בצפון אמריקה – **ברוך א. לוויץ**; ר' נחמן (מברסלב). פרשנות ותרגומים שהופיעו מקרוב – **אברהם ברגר**; ספרות השכלה – זרמים וגישות – **משה פלאי**; מורשתו של טילקור (בנימין) לשירה העברית – **יצחק זילברשלאג**; שמעון רבידוביץ – ציור רוחני – **יעקב ק. מיקלישאנסקי**; אורי צבי גרינברג, 1894 – 1981 – **ליאון י. יודקין** ועוד.

בספר ביבליוגרפיות של הספרים על נושאים יהודים באנגלית עברית (באמריקה ובמדינת ישראל; באחרונה – מבחר ספרים ביהדות). גם מאמרו של א. ברגר הוא ביבליוגרפי ומאלפת היא ההתעניינות הרבה בכתבי רבי נחמן מברסלב. אגב, כנראה, שמר ברגר לא הספיק לכלול ברשימתו יצירותיו של האדמו"ר המופלא בעריכתו של פנחס שדה (**תיקון הלב**, סיפורים חלומות שיחות, הוצאת שוקן).

השנתון הופיע בהוצאת המועצה למען הספר היהודי באמריקה.

רובם תורגמו על-ידי רוברט פרינר וא. בירמן. בין המתרגמים משוררים עברים ידועים כישראל אפרת ויבלי"ח שמעון הלקין ויצחק זילברשלאג. בחלק השני מ"ו שירים קצרים מן התקופה האחרונה וכולם תורגמו על-ידי ד"ר עדה אהרוני מלבד השיר "פלא גמע", שתירגם תרגום נאה אברהם בירמן.

שנתון הספר היהודי, כרך ל"ט (1981-1982)

אף בכרך חדש זה, ל"ט במספר, של שנתון הספר היהודי בעריכתו של ד"ר **יעקב קבוב**, מספר מאמרים חשובים על הספרות היהודית התלת-לשונית. "זכר" למדרשים – העברי והידי – שהוקצו להם מקום בעבר, באים בכרך הזה מאמר אחד בעברית ואחד בידיש, והם: "נפתולי יצירה, חמישים שנה לפטירתו של ש. בן-ציון" מאת **נורית גוברין** ו"אמעריקע אין דער יידישער ליטעראטור" מאת **חיים בעז**. המאמר על ש. בן-ציון יש בו משום החייאת זכרו של מספר עברי חשוב שלפי דעת הכותבת "איתרע מולו... והוא פעל בצילם של כמה יוצרים ענקיים וההשוואה המתמדת עמהם, לא היטיבה עמהם, לא היטיבה עמו, והשאירה אותו בצילם". במאמרה, אין הסופרת-החוקרת מטפלת בניתוח יצירתו של ש. בן-ציון, אלא עומדת בעיקר על יחסי הגומלין בינו לבין סופרי הדור; אחד העם, מנדלי, ביאליק, ברנר ועגנון. – בעז, במסתו הקצרה, מציין מוטיבים מספר בספרות היידיש באמריקה ודבריו עשויים לשמש ראשי-פרקים לעבודה מקיפה על הנושא.

ברברי הפתיחה שלו דן העורך על הפעילות הספרותית באנגלית – כתבי-

שירי ש. שלום באנגלית

בהוצאת "עקד" בתל אביב הופיע קובץ שירים מאת ש. שלום, מן המשוררים הראשונים במעלה בדורנו. בפתיחת הספר כאו תולדותיו של המשורר והערכות על שירתו מאת ד"ר עדה אהרוני והלל ברזל. הספר מחולק לשני חלקים. בראשון ל"ה שירים מוקדמים.

המתרגמת, ד"ר עדה אהרוני, נולדה במצרים והגיעה לארץ בשנת 1950. היא לימדה סיפרות באוניברסיטת חיפה ובטכניון ועתה היא חוקרת-אורחת במחלקה לאנגלית באוניברסיטת פנסילוניה.

תרגומיה של ד"ר אהרוני הם נאמנים למקור. פה ושם נפלו אי-דיוקים, אך בדרך כלל התרגום הוא מלולי. הספר הוא מעין אנתולוגיה בזעיר-אנפין משירתה העניפה של ש. שלום, הממצה בליריות עשירת-סמל-וחזן את עולמו הפנימי וחוויות הדור.

ישראל גור: בציפיה לתיאטרון

אסופת-מאמרים זו מוקדשת לאמנות התיאטרון, המחזה וההצגה, ולספרים על אמנות-הכמה והמשחק. המחבר, עורך "במה", רבעון לדרמה (חוברת סתיו, 89 במספר, הגיעה זה לא כבר ואף היא כקודמיה עשירת תוכן וגדושת חומר חשוב ושווה לכל נפש!) הוא מומחה לתיאטרון ולספרות העברית (באותה חוברת של "במה" פירסם שני מאמרים: "ברנר ועולם הרמזה" ו"מירושלים עד ירושלים"). מומחיותו מתפשטת על רבים מענפי אמנות-התיאטרון, והמחזה העברי והלועזי. המאמרים מעורכנים — הם ננים על בעיות התיאטרון החדש

והחליפות בו, מצד הטכני והספרותי, המשחק והבימוי.

בין המאמרים שיש להם ענין מיוחד לקוראים המצויים אצל ספרותנו וספרות העולם הכוללות את הדרמה, הם: "על גאולה וגואלים" (על המחזה "בקץ הימים" לחיים הזוז); "מחזהו היידי של אהרן צייטלין על ברנר"; "ארתור מילר מנצח את עצמו"; "צידקו וטעותו של יונסקו"; "גולדפאך וגורדין" ועוד ועוד.

גור מגיב תגובות חיות ונמרצות על בעיות התיאטרון והמתרחש בו. הניתוח החברתי, ספרותי-אמנותי, מרחיב את הרעת ומעורר המחשבה.

רנה לי: שנות צהרים

ענינם של השירים בספר, שהופיע בהוצאת "רשפים" בתל-אביב — מצבים, רגשות והרהורים על כבשונו של ארם ועולם, הלכי נפש הנתונים במארג של מציאות ודמיון ועל הגזירה הקיומית החותכת גורלנו עלי אדמות. השירים מדברים בלשון ובציור ברורים וקרובים ביותר לנפש האדם ולרגשותיו. מן השירים עולה קול פיוטי כן ונאמן. המשוררת יודעת להפיג את הטרגיות שבמצבו של העולם, האדם ובעלי החיים על-ידי משחק מלים ורעיון ואירוניה מתובלת

הומור וכך בשיר הפותח את הקובץ, וכשם הספר: "שנות צהרים" ובשירים אחרים ("במחווות רחוקים", "פוסט-מורטם לדג הים" ועוד).

כמחצית הספר הם שירים חדשים, והם "הבשלים" בו. כמחצית השנייה מבחר של שירים שנתפרסמו בשלושת ספריה הקודמים: "בשדרה הלילית", "ימים של בלי" ו"אל פרורי השמש".

בין ספריה האחרים של המשוררת המספרת והמבקרת: "מכירה פומבית", "אויב! אויב!", פרקי יומן בניגריה ו"מסע אל רגע החסד" — עיונים ביצירותיהם של ש"י עגנון וחיים הזוז.

המאמרים במדור ב' הופיעו קודם לכן בעתונים ובכתבי־עת בארץ ובתפוצות ומאז ועד עתה החל ממנחם ריבולוב וכלה תבלי"ח **בחגיבה נסים** ("גילוי וכיסוי בלשון של ביאליק וימסות קטנות" של אפרת — השוואת הפואטיקות), הדברים המקיפים ביותר הם של ב. י. מיכלי, שהשתתף בעריכת הספר. "פרקי ישראל אפרת" שלו כוללים ארבעה פרקים: **נופים אמריקניים בשירתו, מצוקה קיומית בראי המיתוס, נושא החורבן וייחוד בשיריו, ישראל אפרת כמסאני**. בין המעריכים האחרים הם: אדיר כהן, משה שמיר, הלל ברזל ועוד.

במדור ג' (או חלק ב') מחקריהם בפילוסופיה של שרה קליין ברסלבי, אליעזר שביד, אפרים שמואלי, בן־עמי שרפשטיין, ובסוף הספר רשימת ספרי ישראל אפרת וביבליוגרפיה חלקית של מאמרים ורשימות.

הספר הופיע ביוזמת ועד ציבורי. חברי ועד היוכל בארצות־הברית: שאול ליברמן, יו"ר כבוד; דוד רודבסקי, יו"ר; רחל וכסלר, מזכירה.

הארץ — תקופה שנתבטאה בעיקר בתופעות שותפות־האמת בין איש השדה ושכיר־היום ומגן־הארץ לבין הסופר המשתלב בתוכם ומבקש להביע ביצירתו חזון וממשות של ערכים חברתיים ומוסריים ואסתטיים.

שני חלקים לספר: **בשירה, בסיפור**; נוספה עליהם מסת־מבוא: מגילת־דור על התהוות והשתלבות בעבודה וביצירה שהיו למופת בתפיסת מהותה של הספרות העברית, מופת לכל המשמרות, ברוחם של ח"נ ביאליק וי"ח ברנר שחזרו ואמרו: "אין מוֹצָא מלבד ארץ־ישראל". מגילת דור — מי

"ישראל אפרת משורר והוגה"

הספר נועד כספר יוכל לכבודו של אחד מטובי היוצרים והחוקרים העברים — במלאות לו תשעים שנה, — ישראל אפרת, והופיע לאחר מותו, "זקן ושבע ימים" ובעודו רענן ברוחו וכח היצירה עמו.

בספר שני חלקים: א) להערכת יצירתו ב) מחקרים לכבודו. בחלק הראשון שני מדורים, הראשון מציין מאורעות אישיים־ספרותיים ופותח בשיר מאת גבריאיל פרייל: איגרת קטנה מניו־יורק. כן גם שתי הרשימות הקצרות — של בן־עמי שרפשטיין ויצחק אורפז ("פגישתה") אינן שגרתיות ושתיהן, כפרט זו של אורפז, משרטטות את דמות האדם היוצר ומאפיינות את הווייתו כחוקר ומשורר. המנוח עצמו צירף פרטים על חייו ועל זיקתו ליצירה ב"משהו על עצמי" וב"סופרים מראיינים את עצמם". במדור זה מתפרסמים מכתביהם, בכתבי־ידם של נתן אלתרמן ואשר ברש אל י. אפרת והתשובות של האחרון, המדור מסתיים בנימוקי השופטים למתן פרסים לד"ר אפרת: פרס ברנר, פרס ביאליק ופרס פיכמן.

הווייתה של תקופה יצירות ודיוקנאות בספרות העלייה השלישית

זהו ספרו החדש של אריה ליפשיץ אשר יצא זה מקרוב ע"י הוצאת "יחידיו" ואגודת הסופרים העברים בישראל. עם מלאות שישים שנה לתחילת חלוציותה של העלייה השלישית מעלה המחבר פרקי תיאור ועיון בספרות שצמחה בעקבותיה של עלייה זו ונתנה ביטוי חדש בשירה ובסיפור הארץ־ישראליים.

בעשרים ואחד פרקי הספר מתרכז אריה ליפשיץ בנופיה ובאנשיה של

כתב יוחנן רשת בין השאר, כי "בעטו הלירי והעדין רושם אריה ליפשיץ שורה של דיוקנאות סופרים בני העלייה השלישית המצטרפים לתמונה פאָנוראַמית, כמעט מונוגראפית, על אחת ממחיבות הספרות המרכזיות, אם לא המרכזית ממש, בתולדות הספרות העברית החדשה. על כמה מענקי הדור ההוא, כגון אורי צבי גרינברג, נכתב הרבה, אך ייחודו של ספר זה בהעמדת היצירות בקונטקסט של הדור, בהארת האווירה המיוחדת של שנות העשרים שבהן התחילה להתפתח ביקורת־שאלת היצירה העברית של הסופרים הנידונים בספר". "ליד הפרקים העוסקים בשיירה — בסיפורת הקשת רחבה אף יותר — ובכל אחד יודע אריה ליפשיץ למצוא את הייחוד המובהק שלו ובאותו זמן הוא יודע גם לשלב אותו במסגרת הרחבה יותר של בני דורו".

אבשלום

שהרסו ושרפו מאחוריהם את הגשרים וביקשו מעט טובה ומעט שמחה בתוך בית חרש על האדמה הזאת, אנשים שאף־על־פי שנתונים היו בקשוי הקיום הגופני, לא חדלו מלהיאבק גם על כיבוש הקיום החזותי, כדי לשוות לספרות העברית ערך עצמאי ואמנותי כאחד.

בשירה נדונות יצירותיהם של אורי צבי גרינברג, ש. שלום, יצחק למדן, אביגדור המאירי, יהודה קרני, אברהם חלפי, לוי בן־אמיתי, יהושע רבינוב.

בסיפור: חיים הזו, יהודה יערי, יצחק שנהר, נתן ביסטריצקי, יוסף אריכא, ישראל זרחי, יהושע בר־יוסף, מ"ז וולפובסקי, שרגא קרני, עזרא המנחם, שלמה רייכנשטיין, דויד מלץ.

הספר כבר זכה לתשומת־לב בקהל הקוראים, במסודות אקאדמיים ובמוספים ספרותיים. ב"הארץ", למשל,

דברים בשם אומרם

א.א. אורבך: גרשם שלום ושיי עגנון

כדורותינו. ברצוני להקביל הקבלה בין יצירתו של נציגה הגדול של ספרותנו החדשה, שיי עגנון, שכרמותו, אמר בשעתו ג. שלום, מתגלמת רציפות הדורות בימינו, לבין מפעלו המדעי של ג. שלום. כשם שיצירת עגנון, שעניינה הוא העולם היהודי מכפנים, מרכזה היא בוציאץ' וגבוריה יהודים מכל הסוגים ומכל המינים, אבל בה ובהם מתגלמות בעיותיו של היהודי החי, בעיותיה של האומה כולה ובו בזמן משבריו ופחדיו של האדם המודרני במידה ובשיעור שהוכרו כיצירות כלל־אנושיות, כך מחקריו של ג. שלום בין אם הם עוסקים בתורתיהם של חוגי המרכבה, של המקובלים או של החסידים, וכו' להשמע ולהקלט ככל מקום בעולם שדנים בו בתולדות הדתות ובתופעות הרוח.

בודאי שחלק רב לכשרונותיו הגדולים של שלום בכל אלה, אבל רומני שאכונן לדעתו אם אומר עליו מה שסופר ר' חיים ויטאל על האר"י. כששאלהו למה השיג הוא יותר מר' משה קורדוביור — וכידוע סודות האר"י הם סודות עלום התיקון ושל הרמ"ק הם סודות עלום התווה — לא השיב האר"י, שהיו לו גילויים מיוחדים אלא, "שטרח יותר משאר אנשי דורו". שלום טרח הרבה.

טעם הדברים שמתפרסם כאן הוא חלק ממאמר שכתב פרופ' א.א. אורבך לרגל יובל השבעים של גרשם שלום ז"ל

במחקריו הפיח ג. שלום רוח חיים בכמה וכמה מקצועות של תורה וחכמה והלואי שיימצאו חוקרים שיגשו לחקירתן של הבעיות שניסחן או רמז להן. במאמריו אלה המחיש ג. שלום את המושג, "רציפות הדורות" הלכה למעשה. בהרצאתו ליובלה של חברת, מקיצי נרדמים" הגדיר שלום את רציפות הדורות כ"שותפות הפעולה בין ירושת הדורות העולה מתוך גניחה ומתוך חייה הגנוזים לחיים של השפעה והשראה על קוראיה ובין יצירת הספרות היוצרת בדורנו". רציפות זו אינה באה בשכר טשטוש הבדלי השקפה והתשת כוחם של ניגודים ומתיחות. לפיכך רוחה שלום באדיבות אבל במוחלט את הנסיגות של המסיעים כביכול על ידו והבאים לגלות רעיונות של מחברים מאחורים במקורות קדומים. דבריהם אולי עירובי דברים הם, אבל אשר למקורות, הרי מה שאמר זה לא אמר זה. ג. שלום מסיף לתבוע הוכחות. הזכרתי את הקשר, ששלום הרגישו, בין מחקר אוצרות העבר לבין יצירת הספרות